GRAIUL ROMÂNESC DE LA EST DE PRUT ÎN ATENȚIA DIALECTOLOGILOR

Vasile PAVEL

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, Chișinău

Rezumat. *Cercetarea graiurilor populare de la est de Prut a constituit o preocupare continuă a dialectologilor. Obiectivul principal: elaborarea „Atlasului lingvistic moldovenesc” și înregistrarea de texte dialectale.*

Cuvinte-cheie: *grai, anchetă dialectală, puncte cartografice, atlas lingvistic, texte dialectale.*

Abstract. *The study of the local spoken idioms from the east of the Prut river has been a continuous concern of dialectologists. The main objective: the elaboration of the „Moldovan Linguistic Atlas” and the recording of dialectal texts.*

Keywords: *local idiom, dialectal survey, cartographic points, linguistic atlas, dialectal texts.*

În perioada 1946-1950 cercetătorii principali ai graiului viu moldovenesc de la est de Prut erau Faina Cojuhari (1916-1984) și Nicolae Corlăteanu (1915-2005). Ulterior, acad. Nicolae Corlăteanu ne mărturisea: „Expedițiile folclorice și dialectologice mi-au deschis ochii asupra comorii de nestemate a graiului popular” (Anton, 1979, p. 6).

În anul 1956 a fost organizat Sectorul de Dialectologie și Fonetică Experimentală, condus la început de Raymund Piotrowski, între anii 1961-1991 de către Rubin Udler, iar în perioada 1992-2009 de Vasile Pavel. Din echipă făceau parte, de asemenea, Victor Comarnițchi, Vasile Melnic, Vitalie Sorbală, Vasile Stati, Constantin Strugăreanu.

Între anii 1968-1973 a fost editat, în patru volume, *Atlasul lingvistic moldovenesc* (ALM):

ALM, vol. I, partea I. *Fonetica* de Rubin Udler, Chișinău, 1968;

ALM, vol. I, partea II. *Fonetica* de Rubin Udler, *Morfologia* de Vasile Melnic, Chișinău, 1968;

ALM, vol. II, partea I. *Lexicul* de Victor Comarnițchi, Chișinău, 1972;

ALM, vol. II, partea II. *Lexicul* de Vasile Melnic și Vasile Pavel, Chișinău, 1973.

ALM este un atlas regional în raport cu *Atlasul lingvistic* de Gustav Weigand (WLAD) și cu *Atlasul lingvistic român* (ALR), realizat sub conducerea lui Sextil Pușcariu de către Sever Pop și Emil Petrovici.

ALM are o rețea deasă de puncte cartografice, în total 240 de sate, cercetate la fața locului între anii 1957-1965, localități situate între Maramureșul istoric și Ținutul Primorie al Federației Ruse.

ALM a fost apreciat pozitiv de lingviștii din Republică, din România și din alte țări.

Menționăm apariția, ca o continuare directă a ALM, a *Atlasului lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria* (ALRR. Bas.), în patru volume (1993-2003), apreciat cu Premiul Academiei Române și cu Premiul Academiei de Științe a Moldovei în 2005. Cartografierea prin utilizarea simbolurilor contribuie la o informare sporită și lizibilă privind variația în spațiu a unităților lexicale.

În localitățile din rețeaua *Atlasului* au fost înregistrate și texte dialectale pentru arhiva fonogramică. Colegii Vasile Melnic, Rubin Udler, Elena Constantinovici, Valentina Corcimari și Albina Dumbrăveanu au pregătit pentru tipar și au editat 6 volume de *Texte dialectale*, apărute între anii 1969 și 1987.

Dialectologii de la AȘM au participat la prestigioase proiecte cu caracter internațional. Au efectuat anchete dialectale pentru *Atlasul dialectologic carpatic comun*, fiind totodată autorii unor hărți din acest atlas, editat în 7 volume fie la Chișinău, Varșovia, Lvov, Moscova, Bratislava, Budapesta sau Novi Sad.

Au fost realizate, de asemenea, anchete în 18 localități și pentru *Atlasul limbilor Europei* (*Atlas linguarum Europae*, abreviat ALE), operă lingvistică de mare anvergură, primul atlas lingvistic continental care a luat naștere sub patronajul UNESCO. În baza anchetelor pentru ALE, graiurile românești de la est de Prut sunt reprezentate și în *Atlasul lingvistic romanic* (*Atlas linguistique roman*, abreviat ALiR).

După 1990, echipe de cercetători din Republica Moldova, România și Ucraina au efectuat o serie de deplasări pe teren în scopul culegerii de material dialectal în satele românești din sud-estul Ucrainei, Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei și nordul Maramureșului.

Dialectologii de la București Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe și Vasile Pavel de la Chișinău au publicat lucrarea *Graiuri dacoromâne din sud-estul Ucrainei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*. București, Editura Academiei Române, 2016, 729 pagini. Textele dialectale publicate sunt redactate atât în transcriere fonetică, oglindind rostirea din grai, cât și într-o formă literarizată.

La deplasările pe teren au luat parte uneori și alți cercetători din București, precum Ion Ionică, Bogdan Marinescu, Magdalena Vulpe, din Kiev – Liubov Lazarenko, din Chișinău – Valentina Corcimari, Valeriu Sclifos.

Referințe bibliografice:

1. ALE – *Atlasul limbilor Europei* (Atlas Linguarum Europae), I, 1-4, Assen-Maastricht, Van Gorcum, 1983-1990; I, 5-7, Roma, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, 1998-2007; I, 8-9, București, Editura Universității din București, 2014-2015.
2. ALM – *Atlasul lingvistic moldovenesc*. 4 volume. I.I., Rubin Udler; I.II., Rubin Udler, Vasile Melnic; II.I., Victor Comarnițchi; II.II., Vasile Melnic, Vasile Pavel. Chișinău, 1968-1973.
3. ANTON, Ion. Dialog în „cabinetul verde”. În: *Literatura și arta*, 11 oct. 1979.
4. MARIN, Maria, et al. *Graiuri dacoromâne din sud-estul Ucrainei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*. București: Editura Academiei Române, 2016.
5. PAVEL, Vasile, et al. *Atlasul lingvistic român pe regiuni Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria*. Vol. I-IV. Chișinău: Știința, 1993-2003.
6. PAVEL, Vasile, et al. *Atlasul dialectologic carpatic comun*. Vol. I-VII, 1998-2003.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.01 *Valorificarea științifică a patrimoniului lingvistic național în contextul integrării europene*, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al MEC.